

групам;

– діяльнісно-поведенчому рівню, умія активно взаємодіяти з представителями різних культур при збереженні власної культурної ідентичності [10].

Висновки і перспективи подальших наукових розробок в даному напрямку. Стабільність життя сучасного суспільства недостижима без реалізації соціальних принципів того чи іншого виду. Дослідницька перспектива в області концептології сучасного освіти знаходиться на шляху виробки ефективного і адекватного стратегії міжетнічного і міжкультурного взаємодія, що є необхідним умовою для країн з поліетнічним суспільством, що стоять перед необхідністю стати сучасними державами. Як показує світова практика, найбільш успішне рішення цих проблем пов'язано з факторами взаємодія між людиною і суспільством, в разі формування і функціонування поліетнічного суспільства – з реалізацією стратегії формування мультикультурної особистості. Данна стратегія найбільш здійснювана в сфері освіти, де особливе місце відводиться підходам, заснованим на принципах мультикультуралізму і мультикультурної толерантності. Результат успішного застосування даних принципів в системах освіти країн з поліетнічним суспільством, до яких можна віднести і Україну, – створення єдиного цілісного соціуму за допомогою участі в його структурах і сферах представителів різних національностей, релігій, культур в якості повноправних суб'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коменський Я. А. *Вибрані педагогічні твори* / Я. А. Коменський. – М., 1984. – Т. 2. – 383 с.
2. Палаткіна Г. В. *Проблеми мультикультурного освітнього простору* / Г. В. Палаткіна // Педагогічні проблеми становлення суб'єктності школяра... в системі неперервного освіти: зб. наук. і мет. тр. – Волгоград, 2001. – С. 22–26.
3. Каптерев П. Ф. *Вибрані педагогічні твори* / П. Каптерев. – М., 1982. – 421 с.
4. Виготський Л. С. *Збірник творів*. Т. 2. / Л. С. Виготський. – М.: Педагогіка, 1982. – 504 с.
5. Джури́нський А. Н. *Мультикультурне виховання в сучасному світі* / А. Н. Джури́нський. – М.: Прометей, 2002. – 72 с.
6. Аналіз правових актів і рекомендацій по визнанню документів про освіту, розроблених міжнародними організаціями. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: www.acur.msu.ru/useful/INTER_recognition.pdf.
7. Про освіту - Законодавство України - Верховна Рада .. [Електронний ресурс] // – Режим доступу: www.edu.ru/db/mo/Data/d_02/393.html.
8. Геворкян М. Концептуальні підходи до проблеми толерантності. / М. Геворкян // Толерантність в сучасному суспільстві: досвід міждисциплінарних досліджень: зб. наук. ст. під ред. М. Новикова, Н. Нижегородцевой. – Ярославль : Вид-во ЯГПУ, 2011. – с. 48–52.
9. Шафрікова А. В. *Мультикультурний підхід до навчання і виховання школярів: автореф. дис. канд. пед. наук* / А. В. Шафрікова. – Казань, 1998. – 21 с.
10. Андрущенко В. П. *Філософія освіти в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку* / В. Андрущенко // Наукові записки / Академія наук вищої освіти України. – К., 2008. – С. 48–59.

Багацький Євген Володимирович, аспірант кафедри міжнародних відносин ОНУ ім. І. І. Мечникова.

УДК 327.56(497.6):[(470+571):(560):(74)]”1991/2014”

МІЖНАРОДНІ ГРАВЦІ В ПОВОЄННІЙ БОСНІЇ: РОЛІ, МОТИВАЦІЇ, ІНТЕРЕСИ

В представленій роботі розглянуто післявоєнний період історії Боснії та Герцеговини. Акцент зроблено на участі міжнародних акторів у процесі повоєнного відновлення країни, державного будівництва та встановлення миру. В той час, як ЄС винесено за рамки дослідження, основними його об'єктами є великі країни, що мають традиційні інтереси в Боснії, такі як США, Росія та Туреччина, а також міжнародні організації, що брали безпосередню участь в післявоєнному процесі: ОБСЄ, МВФ, ЄБРР, МООНБГ та ін. Автор оцінює ефективність роботи вказаних міжнародних організацій, відслідковує еволюцію цілей, що стояли перед міжнародною спільнотою в Боснії, аналізує політику трьох великих держав по відношенню до Боснії, а також описує ті проблеми, які виникли в ході повоєнного відновлення та врегулювання.

Ключові слова: Боснія, Росія, США, Туреччина, міжнародні організації, державне будівництво, повоєнне відновлення

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИГРОКИ В ПОСЛЕВОЕННОЙ БОСНИИ: РОЛИ, МОТИВАЦИИ, ИНТЕРЕСЫ

В представленной работе рассмотрен послевоенный период истории Боснии и Герцеговины. Акцент сделан на участии международных акторов в процессе послевоенного восстановления страны, государственного строительства и установления мира. В то время, как ЕС вынесен за рамки исследования, основными его объектами являются влиятельные государства, имеющие традиционные интересы в Боснии, такие как США, Россия и Турция, а также международные организации, которые принимали непосредственное участие в послевоенном процессе: ОБСЕ, МВФ, ЕБРР, МООНБГ и др. Автор оценивает эффективность работы указанных международных организаций, прослеживает эволюцию целей, стоявших перед международным сообществом в Боснии, анализирует политику трех крупных держав по отношению к Боснии, а также описывает те проблемы, которые возникли в ходе послевоенного восстановления и урегулирования.

Ключевые слова: Босния, Россия, США, Турция, международные организации, государственное строительство, послевоенное восстановление

INTERNATIONAL PLAYER IN POST-WAR BOSNIA: ROLES, MOTIVATIONS, INTERESTS,

Present work covers the postwar period of the history of Bosnia and Herzegovina. Contribution of the international actors towards the process of postwar reconstruction, state- and peace-building is spotlighted in the article. While the EU is dropped beyond the scope of the study, its main objects are big influential states that have traditional interests in Bosnia, such as the US, Russia and Turkey, as well as the international organizations which directly participated in the postwar processes: OSCE, IMF, EBRD, UNMIBH etc. The author evaluates the efficiency of the above mentioned organizations, traces the evolution of the aims pursued by the international community in Bosnia, provides analysis of the policy of three great powers in Bosnia and also describes the problems which emerged within the process of the postwar reconstruction and settlement.

Keywords: Bosnia, Russia, USA, Turkey, international organizations, state-building, postwar development

Вступ. Дане дослідження присвячене вивченню ролі різноманітних міжнародних гравців у процесі післявоєнної трансформації Боснії та Герцеговини. Ключову роль в даному процесі відіграє Європейський Союз, його вплив на внутрішньополітичний стан Боснії є вирішальним. Участь ЄС в процесі післявоєнного державного будівництва в Боснії на сьогодні привертає увагу значної кількості дослідників. Саме через це в даній роботі буде зроблено фокус на ролі інших гравців, які мали в минулому або продовжують мати певні політичні та геостратегічні інтереси на Балканах та в Боснії зокрема. Серед них, в першу чергу, ми розглянемо країни, що увійшли до Керівної ради (КР) з імплементації Мирної угоди (РІМ) та ті міжнародні організації, яким було доручено виконання гуманітарних завдань після закінчення війни. Основними для нас серед держав, що входять до КР РІМ, є наступні: Сполучені Штати, Росія, Туреччина.

Цікавості та актуальності даній роботі надають власне особливості об'єкту дослідження. Держава Боснія і Герцеговина (БіГ) є унікальним продуктом нових підходів до державного будівництва, які з'явилися в пост-біполярний період. Наочним свідченням цього є державна система сучасної БіГ, яку було сформовано і закріплено в Дейтонській угоді, укладеній між представниками сторін конфлікту та під пильним оком міжнародних посередників після закінчення війни 1992-1995 років. Роль міжнародних акторів у процесі підписання цієї угоди, як і під час активної фази протистояння, була надзвичайно важливою.

Саме впливові світові держави, які приймали участь у мирному процесі в БіГ, фактично сформували Боснійську державу в тому вигляді, в якому ми її знаємо. Саме за їх посередництва та з їх ініціативи створено надскладну систему стримувань і противаг, яка мала гарантувати рівномірне розподілення владних повноважень між трьома боснійськими етносами. Складне становище, в якому опинилась країна після закінчення війни та чисельні проблеми, з якими Боснія стикається і до сьогодні, обумовили необхідність постійної міжнародної присутності в тій чи іншій формі. Отже, враховуючи значний вплив міжнародного співтовариства на ситуацію в Боснії і Герцеговині, метою даної роботи є розкриття інтересів та цілей згаданих вище держав та міжнародних організації в БіГ та

конкретного впливу, який ці інтереси мали на формування ролі цих акторів у контексті врегулювання боснійського конфлікту.

З огляду на мету дослідження головне питання даної роботи можна сформулювати наступним чином: які саме позиції займали досліджувані міжнародні актори під час врегулювання боснійського конфлікту та на етапі післявоєнного відновлення?

Міжнародні організації та міжнародна адміністрація в Боснії

Всю післявоєнну історію Боснії та Герцеговини можна умовно поділити на три періоди: I. 1995-1999 рр. – період встановлення миру, розділення ворогуючих сторін та вирішення первинних гуманітарних та економічних проблем, проведення перших виборів; II. 2000-2006 рр. – період найактивнішого державного будівництва, проведення серії важливих реформ, відносна стабілізація політичної ситуації через присутність наділеного надзвичайними повноваженнями Офісу Верховного Представника (ОВП); III. починаючи з 2006 р. і до сьогодні – деградація політичної ситуації через провал першого проекту конституційної реформи в 2006 р. та подальший провал всіх наступних спроб, зменшення ролі ОВП та загострення протиріч між боснійськими народами. Ми сконцентруємо нашу увагу на першому етапі, адже, починаючи із другого етапу, майже всі функції в рамках процесу державного будівництва перейшли до Європейського Союзу.

На першому повоєнному етапі головними завданнями міжнародної спільноти були припинення насильства, відновлення нормального функціонування державних інститутів, проведення першочергових заходів для нормалізації гуманітарного становища і таке інше. В цей час у країні почала працювати велика кількість міжнародних організацій, які мали займатись спостереженням за імплементацією Дейтонської угоди. Більшість рішень приймалась на рівні провідних європейських держав, США та Росії. Так, зокрема, Контактна група, яку було створено 1994 р. та до складу якої входили США, Франція, Німеччина, Великобританія, Росія, а пізніше Італія, ініціювала створення посади Верховного Представника. ОВП було наділено найширшими повноваженнями в сфері імплементації цивільних аспектів Дейтонської угоди. Пізніше створення цього інституту було підтримано та затверджено РІМ [3,1]. Власне Раду з імплементації Мирної Угоди було створено 1995 року, до неї увійшло 55 країн і її основним завданням стала «підтримка мирного процесу всіма можливими шляхами»[7]. ОВП став головним виконавчим та спостережним органом для РІМ.

Серед інших крупних міжнародних організацій, що прийняли участь у процесі державного будівництва в Боснії і Герцеговині були наступні: Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Місія ООН в Боснії і Герцеговині (МООНБГ), Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та очолювані НАТО Імплементаційні сили (ІФОР), які за рік було замінено на Стабілізаційні сили (СФОР). До іншої групи організацій, котрі мали забезпечувати фінансову підтримку новоствореної країни, увійшли Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітній банк (ВБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та інші. Що стосується представництва окремих країн-учасниць Контактної групи та країн, чії військові сили увійшли до миротворницького контингенту, то воно здійснювалось на рівні послів, які дуже часто набували значного впливу та ставали напівнезалежними політичними фігурами.

Присутність кількох організацій, що мали приблизно однакові мандати та сфери діяльності, нерідко призводила до співпадіння їх функцій. Взагалі, серед недоліків, від яких на першому етапі державного будівництва страждала вся міжнародна місія в Боснії, називають відсутність загального бачення ситуації, відсутність ефективного керівництва та координації, складні міжособистісні відносини і таке інше [3,4]. Функції ОВП, як інституту, котрий мав займатись імплементацією положень угоди в цілому, в усіх сферах, дуже часто співпадали з функціями інших організацій. Так, досить розповсюдженими були конфлікти між компетенціями ОВП та ОБСЄ в таких сферах, як захист прав людини, повернення біженців та переміщених осіб і т. д.

Після 1995 р. міжнародній спільноті фактично довелось робити вибір між демократичністю та ефективністю державного будівництва в Боснії. Вибір було зроблено на користь ефективності та взагалі підтримання життєздатності новоствореної Дейтонської системи. Причиною цього стала загальновизнана неготовність Боснійського політикуму (що не мав ані повного розуміння завдань, які стояли перед країною, ані належного досвіду в державному управлінні за нових умов) до здійснення влади на території БіГ.

Із суто практичної точки зору, країна, якій довелось стикнутись з необхідністю одночасної трансформації в багатьох напрямках, просто не змогла б обійтись без сторонньої допомоги. Перехід від планової до ринкової економіки і перехід від соціалістичних до ліберально-демократичних засад керівництва країною робив необхідною наявність добре підготовлених та досвідчених державних

управлінців, чіткого плану реформування економіки та сфери державного управління та демократичної інституціональної традиції. На момент підписання Дейтонської угоди всі ці фактори були відсутніми в Боснії. До того ж, ситуація була вкрай ускладнена нещодавнім кривавим конфліктом, який на багато десятиліть вперед підірвав здатність представників трьох боснійських етносів йти на компроміси.

Міжнародним організаціям із самого початку мирного процесу довелось де факто замінити собою внутрішні державні інститути БіГ. В той час як формально владні інститути новоствореної держави почали функціонувати одразу після підписання Дейтона та їх фізичного заснування, на практиці вони не змогли б працювати без всебічної підтримки міжнародних організацій. Так, наприклад, відповідальність за організацію загальнодержавних виборів в Боснії до 2002 року було повністю покладено на міжнародну спільноту. Таким чином, можна казати, що Боснія після укладення Дейтона стала міжнародним протекторатом та опинилась під міжнародним адмініструванням.

Розвиваючи тезу про міжнародну залежність, в яку потрапила Боснія і Герцеговина, можна навести слова Віктора Бойкова, який називає Дейтонську БіГ «контрольованою демократією»[2] на противагу ліберальній західній демократії. Після підписання Дейтону виникла нагальна необхідність гарантувати безпеку та добробут громадян, яка передбачала проведення демократичних перетворень. При цьому місцева політична система знаходилась в настільки недорозвинутому стані, що була просто не в змозі займатись питаннями демократизації БіГ. Бойков пише: «У випадку Боснії і Герцеговини поширення демократії набуло характерних елементів контролю над політичним розвитком країни в тому сенсі, що відповідні інститути та механізми було безпосередньо вмонтовано в державну систему і вони, зважаючи на необхідність збереження цілісності країни, боротьби зі страхом і почуттям незахищеності та підтримки порядку й толерантності, стали невід'ємною частиною місцевої політичної системи. Вони стали важливим фактором, що відіграє не останню роль у процесі прийняття рішень іншими акторами. Нерідко сам факт існування цих інститутів з їх широкими повноваженнями визначав поведінку місцевих політиків»[2, 48].

Ситуацію із демократизацією Боснії можна охарактеризувати наступним чином: загальновизнаний пріоритет демократичних цінностей обумовив необхідність їх розповсюдження в повоєнній Боснії та Герцеговині, однак за відсутності місцевих демократичних традицій та необхідних для цього механізмів міжнародним акторам довелось вдатись до досить недемократичних методів в процесі демократизації. Як відзначає Девід Чендлер: «Міжнародні гравці в цілому погоджуються, що Боснії бракує культурних передумов для демократії і через це певна форма міжнародного управління є необхідною»[4, 301]. Таким чином, на додаток до вищезазначених трансформаційних викликів у сферах економіки та повоєнного відновлення ще однією причиною, що обумовила створення міжнародної адміністрації в Боснії, стала необхідність демократизації Боснії й Герцеговини.

Отже, мотиви, якими керувалась міжнародна спільнота в особі вищезгаданих міжнародних організацій, носили формальний нормативний характер. Інакше кажучи, міжнародні організації, що брали участь у трансформації Боснії і Герцеговини в перші повоєнні роки, були, в першу чергу, розповсюджувачами ліберальних демократичних норм та цінностей. З формальної точки зору встановлення міжнародного управління в Боснії стало відображенням прагнення побудувати в ній стабільну та життєздатну країну, яка б існувала на засадах демократії та ринкової економіки і вписалась би в постбіполярну систему міжнародних відносин в Європі.

Політика США, Росії та Туреччини в Боснії

В той же час дії окремих зацікавлених держав по відношенню до Боснії в значно більшому ступені перегукувались із положеннями теорії політичного реалізму. Тобто дані держави (мова йде про Сполучені Штати, Росію та Туреччину) будували свою політику в бувших югославських республіках в цілому, і в Боснії зокрема, виходячи, перш за все, із власних інтересів. Їх завданням було, і залишається, досягнення традиційних для кожної з цих країн цілей в Балканському регіоні. Оскільки після розпаду позаблокової Югославії на Балканах утворився певний вакуум міжнародної присутності й країни цього регіону опинились на геополітичному роздоріжжі, кожен із могутніх міжнародних гравців спробував встановити (або поновити) свій вплив на півострові. При цьому, у випадку із Боснією, досить чітко були окреслені пріоритети, які мала кожна з трьох згаданих вище держав.

Сполучені Штати Америки наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. остаточно набули статусу наймогутнішої в світі держави із глобальними інтересами. З іншої сторони, на момент закінчення Боснійської війни, США все ще знаходились у пошуку нових напрямків своєї зовнішньої політики.

Одним із важливих питань в рамках цих пошуків було питання про збереження присутності в Європі як такого. Те саме питання, за умов зникнення з політичної мапи головного антагоністу, постало і перед НАТО, і фактично доля НАТО уособлювала долю США в Європі.

Збереження присутності, а отже впливу на ситуацію в Європі було безумовним пріоритетом, особливо з політико-реалістичної точки зору, а апеляція до захисту прав людини, яка все частіше лунала в офіційних промовах американських політиків, допомагала легітимізувати таку присутність. Отже, врегулювання конфлікту в Боснії і Герцеговині та подальша демократизація країни були радше засобом, ніж кінцевою метою політики США наприкінці ХХ ст. Посилаючись на необхідність підтримання всеохоплюючого миру в Європі, американці вписали Боснію в ширший загальноєвропейський безпековий контекст. Збереження стабільності в БіГ мало першочергове значення для підтримки позитивної динаміки перетворень у всій пост-комуністичній Європі, в тому числі й для планів з розширення НАТО на схід.

Основною формою, яку прийняла присутність США в Боснії була участь значних контингентів американських збройних сил у військових операціях ІФОР та СФОР. Саме на першому етапі державного будівництва, коли основною метою була фізична стабілізація ситуації в країні та інші завдання, котрі подекуди потребували рішучого використання сили, США приймали найактивнішу участь у процесі. Вже в цей час починає проявлятися різниця між європейським та американським підходами до державного будівництва в Боснії, яка стала найпомітнішою під час спроб провести конституційну реформу наприкінці 2000-х років. В той час, як для американців досягнення поставленої мети є найбільшим пріоритетом, для європейців здебільшого найважливішим є шлях досягнення цієї мети, тобто демократичність і, що найголовніше, включення в процес місцевих акторів.

Кінець ХХ – початок ХХІ століть став вирішальним часом для визначення американської присутності в Боснії. Чим менш напруженою та стабільною, з точки зору конфліктного потенціалу, ставала ситуація в БіГ, тим менш зацікавленими в подальшій своїй присутності ставали Сполучені Штати. Саме безпекові питання завжди були складовою процесу держбудівництва в Боснії, який цікавив американських політиків найбільше. До того ж почали з'являтися додаткові фактори, які потребували негайної уваги із боку державного департаменту США: завдяки війні в Косово та військовій операції НАТО в 1999 р. Боснія перестала бути гарячою точкою номер один, а події 2001 р. та початок глобальної війни з тероризмом і вторгнення до Афганістану змусили США перерозподілити свої ресурси та почати процес скорочення свого контингенту в Боснії. Отже, після 2001 р. США все більше покладають відповідальність за ситуацію в Боснії на своїх європейських союзників. Так, у 2004 р. відповідальність за миротворницьку операцію була повністю перекладена на ЄС (сили EUFOR), а в сфері цивільної імплементації Дейтонської угоди, майже безроздільну владу від кінця 1990-х років мав ОВП, який тяжів, в першу чергу, саме до Європейського центру сили.

Що стосується Російської Федерації, то вона мала традиційні інтереси та історично визначені пріоритети на Балканах. Однак у 1990-х роках серйозна економічна та політична кризи та криза ідентичності, які охопили Росію із розпадом СРСР, вносили значні корективи в процес формування зовнішньополітичного курсу, навіть у таких безумовно важливих для збереження міжнародної ваги РФ регіонах, як Балканський півострів. Під час активної фази конфлікту в БіГ Росія, в силу вже названих факторів, не проявила особливої активності, її позиція була напрочуд млявою та прозахідною. Із геополітичної точки зору Росія послідовно програвала свої позиції західним державам.

Починаючи приблизно із 1994 р., політика західних держав і НАТО в Боснії каталізує вироблення більш самостійного зовнішньополітичного курсу РФ та радикалізує настрої в російському суспільстві. Події на Балканах знову починають входити до сфери національних інтересів Росії та в 1994 р. вона робить спроби захистити своїх традиційних союзників – боснійських сербів та відвернути від них удар сил НАТО[1,4].

Потерпівши дипломатичну невдачу на останній фазі конфлікту, на стадії післявоєнного відновлення, Росія почала все більше повертатись до класичного типу своєї зовнішньої політики. З однією сторони, російський зовнішньополітичний курс набував все більше неореалістичних рис, однак, з іншої, РФ після закінчення конфлікту не виявляла особливої активності під час процесу держбудівництва. Російський контингент також увійшов до сил СФОР але в тому, що стосується таких аспектів держбудівництва як демократизація, будівництво інститутів та економічне реформування, РФ не висувала жодних оригінальних пропозицій. Як і у випадку із США, інтереси Росії носили скоріше геостратегічний характер, тобто розвиток ситуації на місці, вже після закінчення гострої фази конфлікту та де-факто політичної та військової перемоги Заходу, цікавив РФ значно

менше. Знову ж таки, як і у випадку із США, в другій половині 1990-х років увагу МЗС Росії відволікла інша балканська криза, а саме – конфлікт в Косово, який став ще однією ареною боротьби проти створення НАТО-центричної моделі європейської безпеки.

Туреччина, яка на рівні з Росією є традиційним гравцем у Балканському регіоні, на початку й в середині 1990-х років також знаходилась в пошуку нових зовнішньополітичних орієнтирів. Втім, вже на цьому етапі, політика Туреччини в країнах бувшої СФРЮ стає одним з пріоритетних напрямків. Традиційним союзником Туреччини є мусульмани-босняки і вона однією з перших визнала незалежність Боснії і Герцеговини в 1992 р. [5, 4]. Конфлікт завадив Туреччині проводити дійсно самостійну політику в Боснії і вона вимушена була йти в кільватері політики США та інших союзників по НАТО. Після закінчення конфлікту, незважаючи на те, що Туреччина увійшла до КР РІМ, її участь у держбудівництві не відрізнялась активністю. Здебільшого вона обмежувалась деклараціями своєї відданості справі побудови в Боснії цілісної, незалежної та багатонаціональної держави.

Зважаючи на досить пасивну політику Туреччини на першому етапі державного будівництва в Боснії, цікавим видається її порівняння з третім, тобто із сучасним, етапом. В 1990-х роках, коли Туреччина так само, як і всі інші європейські гравці, опинилась у нових геополітичних умовах, вона вирішила й надалі проводити політику, орієнтовану на Захід, в тому числі приєднатись до ЄС. Однак, стикнувшись із ваганнями провідних європейських країн та додатковими вимогами, що їх мала виконати Туреччина, її керівництво, уособлене прем'єр-міністром Реджепом Ердоганом, почало розробляти та проводити більш самостійний зовнішньополітичний курс, який поступово еволюціонував. Наприкінці 2000-х рр. Туреччина вже відкрито позиціонує себе як регіонального лідера. Вона починає усвідомлювати себе не тільки і не стільки, як провідника політики Заходу, а скоріше як самостійного та сильного гравця, чий інтереси охоплюють великий географічний регіон, який включає Середню Азію, Близький Схід і, звичайно, Балкани [6, 4]. При цьому, на Балканах, активно підтримуючи мусульман, Туреччина стає противагою не тільки своєму класичному супернику – Росії, а навіть починає конкурувати із ЄС, в якості більш привабливого центру тяжіння та більш ефективного партнера [6, 2].

Висновки. Боснійський конфлікт став одним із перших випробувань для тих міжнародних акторів, які вберегли свій вплив за умов розпаду біполярної системи. Війна в Боснії й Герцеговині та подальше післявоєнне відновлення дозволили багатьом міжнародним організаціям та державам переосмислити своє місце як на глобальному, так і на регіональному рівнях.

Як ми змогли побачити, такі організації як ОБСЄ, МООНБГ, УВКБ ООН та інші виступили в якості акторів, що діють виключно на альтруїстичних засадах. Вони були основними розповсюджувачами демократичних норм і на них було покладено гуманітарну складову процесу повоєнного відновлення. Однак в роботі цих організацій виникла низка проблем, починаючи від невідповідності самої Боснії до демократичної трансформації і закінчуючи поганою координацією дій різних міжнародних агенцій. Слід також зауважити, що, починаючи із 1997 р., однозначно домінуючу позицію в процесі координації держбудівництва (хоча, номінально, лише імплементації Угоди) займав ОВП. Це, знову ж таки, викликало чимало колізій у відносинах між ОВП та іншими організаціями, які були вповноважені виконувати ідентичні завдання. Саме ОВП в 2000-х роках став настільки важливим та впливовим інститутом, що сконцентрував у своїх руках владу майже у всіх сферах державного будівництва.

На відміну від колективних міжнародних інститутів, політика держав, що мають інтереси на Балканах, була досить далекою від проявів альтруїзму і носила дуже прагматичний та реалістичний характер. Кожна з трьох держав, які були розглянуті в цій роботі, в 1990-х роках певним чином претендували на включення Балканів до сфери свого впливу. Сполучені Штати, які мали найкращі стартові умови, використали Боснію як плацдарм для закріплення своєї присутності в Європі та подальшого розширення НАТО. Політичні курси Росії та Туреччини по відношенню до БіГ на етапі врегулювання конфлікту та перших років держбудівництва були схожими і носили прозахідний характер. Однак Росія досить швидко усвідомила невідповідність такого зовнішньополітичного курсу своїм інтересам і почала позиціонувати себе в якості головного опонента західній політиці в Боснії. Туреччина також прийшла до розуміння унікальності свого геополітичного положення, що дозволило їй змістити акцент у своїй балканській політиці в сторону безпосереднього двостороннього співробітництва з країнами регіону, тобто, без участі ЄС.

Таким чином, завершення боснійського конфлікту, підписання Дейтонської угоди та період післявоєнного врегулювання допомогли основним міжнародним гравцям більш чітко зрозуміти свої геополітичні пріоритети. Саме в Боснії зав'язались ті вузли політичних протиріч, які й досі

залишаються центральними для європейських та глобальних міжнародних відносин. Саме в Боснії було застосовано нові міжнародно-правові методи і створено абсолютно унікальну систему міжнародного адміністрування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фененко А. Балканский кризис и российские внешнеполитические приоритеты / Алексей Фененко // Pro et Contra . – 2001. – Т. 6, № 4. – 283 с.
2. Vojtkov D. V. Democracy in Bosnia and Herzegovina: Post-1995 Political System and its Functioning / Victor D. Vojtkov // Southeast European Politics. – May 2003. – Vol. IV, № 1. – P. 41-67.
3. Bosnia: Reshaping the International Machinery. – International Crisis Group Balkans Report. – 2001. – №121. – 30 p.
4. Chandler D. Bosnia: Faking Democracy after Dayton / David Chandler [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.davidchandler.org/books/books_bosnia.html
5. Eralp D. U. Turkey and Bosnia-Herzegovina: A Future Reflecting on the Past / Doğa Ulaş Eralp // SETA Policy Brief. – August, 2010. – № 46. – 9 p.
6. The Balkan Express. A New Turkish Foreign Policy // Foreign Policy Initiative ВН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vpi.ba/upload/documents/eng/The_Balkan_Express_A_New_Turkish_Foreign_Policy.pdf
7. The Peace Implementation Council and its Steering Board // Офіційний сайт Офісу Верховного Представника [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ohr.int/pic/default.asp?content_id=38563

Бедрак Наталія Миколаївна, здобувач кафедри соціальних теорій НУ «ОЮА»

УДК 329.05

РОЛЬ ПОЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ

Статтю присвячено дослідженню ролі політичного представництва у сучасних політичних системах. Визначено роль та місце інститутів політичного представництва у демократичній політичній взаємодії, відносинах «суспільство – влада». Політичне представництво інтерпретовано як дієвий демократичний механізм формування та публічної репрезентації суспільних інтересів.

Обґрунтовано, що діяльність політичних партій, лобістських структур, інституцій громадянського суспільства виступає важливою складовою політичного представництва, горизонтальних та вертикальних політичних відносин між владою та громадянами. Відзначено, що у сучасній політичній системі традиційні інститути політичного представництва поступово втрачають вплив на користь електронних мас-медіа та Інтернет.

Ключові слова: політичне представництво, демократична політична система, політичні партії, лобізм, громадянське суспільство, мас-медіа, медіатизація політики

РОЛЬ ПОЛИТИЧЕСКОГО ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА В СОВРЕМЕННЫХ ПОЛИТИЧЕСКИХ СИСТЕМАХ

Статья посвящена исследованию роли политического представительства в современных политических системах. Определены роль и место институтов политического представительства в демократическом политическом взаимодействии, отношениях «общество - власть». Политическое представительство интерпретировано как действенный демократический механизм формирования и публичной репрезентации общественных интересов.

Обосновано, что деятельность политических партий, лоббистских структур, институтов гражданского общества выступает важной составляющей политического представительства, горизонтальных и вертикальных отношений между властью и гражданами в политической системе. Отмечено, что в современной политической системе традиционные институты политического представительства постепенно теряют влияние в пользу электронных масс-медиа и Интернет.

Ключевые слова: политическое представительство, демократическая политическая система, политические партии, лоббизм, гражданское общество, СМИ, медиатизация политики